

Електронна бібліотека видань історичного факультету Харківського університету

Скирда В. В., Мірошніченко М. С. Археологія в школі // Методичний вісник історичного факультету № 1. – Харків: Консум, 2002. – С. 59 – 61.

При використанні матеріалів статті обов'язковим є посилання на її автора з повним бібліографічним описом видання, у якому опубліковано статтю. Дана електронна копія статті може бути скопійована, роздрукована і передана будь-якій особі без обмежень права користування за обов'язкової наявності першої (даної) сторінки з повним бібліографічним описом статті. При повторному розміщенні статті у мережі Інтернет обов'язковим є посилання на сайт історичного факультету.

Адреса редакційної колегії:

Україна, 61077, Харків, пл. Свободи, 4,
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна,
історичний факультет. **E-mail:** istfac@univer.kharkov.ua

©Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна; історичний факультет

©Автор статті

©Оригінал-макет та художнє оформлення – зазначене у бібліографічному описі видавництва

©Ідея та створення електронної бібліотеки – А. М. Домановський; А. О. Баскакова

Скирда В.В., Мирошніченко М.С.

АРХЕОЛОГІЯ В ШКОЛІ

Освіта і виховання учнівської молоді є однією з головних проблем для кожного суспільства. З цього боку особливо важливим є формування стійкого пізнавального інтересу до знань, що виражається в потребі їх поглиблення і творчому використанні. Не аби яку роль у розвитку цього інтересу до знань можуть відіграти зв'язки вищої школи із середньою. Прикладом такого плідного співробітництва є участь школярів в археологічних експедиціях ХНУ ім. В.Н. Каразіна. На сьогодні є дворічний досвід такої роботи між історичним факультетом ХНУ і Богодухівським районним навчально-виховним комплексом, у межах якого й ведеться така робота.

Використання археологічних матеріалів створює широкі можливості для виховання і поглиблення інтересу до історії. Вивчення історії рідного краю з використанням археологічних даних розпочалося в Богодухівському РНВК ще в 70-х роках ХХ ст. під керівництвом відомого краєзнавця М.С. Беляєва. В 1997 році традиції знайомства з основами археологічних знань було відновлено.

У роботі школи з цього питання можна виділити два етапи: теоретичний і практичний.

В 1997/1998 навчальному році учителем історії Богодухівського РНВК М.С. Мирошніченко було запропоновано факультативний пропедевтичний курс "Знайомство з археологією", під час вивчення якого школярі познайомилися з історією цієї науки, засвоїли теоретичні питання та археологічну термінологію, розглянули ілюстрації предметів матеріальної культури, вчилися користуватися довідковою та спеціальною літературою. Під час літньої практики діти побували в місцевому краєзнавчому та Харківському історичному музеях, де знайомилися з результатами археологічних експедицій, а також з проблемами обстеження археологічних пам'яток, відомих за довідковою літературою, обговорили можливості майбутніх знахідок на них.

В наступному 1998/1999 навчальному році роботу археологічного гуртка було розширено і продовжено. Саме тоді було укладено угоду про співробітництво між історичним факультетом ХНУ і РНВК. Почалися регулярні зустрічі, що стали традиційними між вченими-археологами і учнями-гуртківцями середніх та старших класів. Влітку 1999 року школярі вперше взяли участь у роботі археологічної експедиції ХНУ під керівництвом директора Музею археології та етнографії Слобідської України ХНУ ім. В.Н. Каразіна В.В. Скирди, яка займалася розкопками селища черняхівської культури Лозова-II, яке було відкрите цього ж року.

В ході експедиції школярі на практиці знайомилися з методами вибору місця для проведення розкопок, розбивного розкопу й самим процесом археологічних розкопок. Учні також мали можливість ознайомитися з приладами, які використовуються під час проведення археологічних розвідок та розкопок, ознайомилися з методами консервації артефактів, а деякі навіть

почали оволодівати методами оформлення польової документації (ведення щоденника, креслення плану, фотографування та малювання археологічних об'єктів та окремих артефактів). Крім того, учні мали можливість знайомитися з щоденними життям археологічних експедицій у польових умовах. І якщо ніхто з них у майбутньому не стане археологом, то практичні знання, здобуті ними під час роботи у складі археологічної експедиції, підуть їм на користь.

Участь в археологічній експедиції дала змогу вести більш цілеспрямовану теоретичну підготовку, відтепер заняття гуртка в основному спрямовані на вивчення культур римської доби (ранній залізний вік). Відчутно зріс і інтерес до його діяльності. Так, у роботі археологічної експедиції ХНУ 2000 року взяло участь більше 50 учнів.

Практична діяльність учнів здійснюється в межах літнього денного табору "Археолог", метою якого є поглиблення і розвиток знань з історії, виховання стійкого інтересу до неї та національної самосвідомості, через пізнання минулого свого краю, оздоровлення дітей. Поки що табір працював в дві зміни (по 7 днів), в залежності від вікових особливостей школярів.

За час роботи експедиції та діяльності табору протягом літніх польових сезонів 1999 та 2000 років на селищі Лозова-II, була досліджена загальна площа більш 400 кв.м. На цьому розкопі було виявлено сім господарчих ям, більшість з яких (п'ять) були округлими в плані. Особливий інтерес викликала яма № 4, в якій було знайдено бронзову фібулу (знахідки таких речей на поселеннях черняхівської культури нашого району нечисленні), велика кількість глиняної обмазки житла з відбитками прутів, деревне вугілля та велика кількість фрагментів кераміки. Взагалі, уламки кераміки, переважно гончарної, зустрічаються на всій площі розкопу. З особливих знахідок на селищі Лозова-II треба відзначити пірамідальне глиняне грузило. Експедицією 2000 року було виявлено південну окраїну поселення, де культурний шар був повністю відсутній.

Підсумки літньої практики підводяться на шкільних щорічних осінніх конференціях.

Що ж дає школі та її учням участь у таких спільних акціях з історичним факультетом ХНУ? По-перше, робота дітей в археологічних експедиціях сприяє розвитку у них історичної свідомості та системного мислення, формування власного погляду та критичного ставлення до інформації підручника, художньої та науково-популярної літератури, розвитку інтересу й поваги до історії свого краю, прагненню зберегти культурну спадщину. Подібна робота дає можливість закріпити і поглибити знання, набуті на уроках історії. Одночасно вдається вирішити і ряд інших навчальних та виховних задач. По-друге, робота в експедиції стимулює мотивацію навчання підлітків, активізує їх навчально-пошукову діяльність, за результатами якої можуть бути написані роботи і направлені на конкурс до Харківського територіального відділення МАН. По-третє, результатами роботи в експедиціях може скористатися вчитель безпосередньо на самих уроках історії особливо в 6 – 7 класах, де вивчається давня історія України. Але користь від проведення археологічних експедицій, в

яких беруть участь школярі і студенти, отримали й останні. Студенти отримали досвід для майбутньої роботи у школі. Вони проводили з учнями бесіди з різних питань, керували їх роботами на окремих ділянках розкопу й навіть влаштовували спортивні змагання із участю студентської та учнівської команд.

В майбутньому планується розширення співробітництва в області археології між історичним факультетом ХНУ і Богодухівським РНВК. Передбачається навесні 2002 року провести широкомасштабні археологічні розвідки на території Богодухівського району під керівництвом директора Музею археології та етнографії Слобідської України В.В. Скирди. Під час цих розвідок, по-перше, буде перевірена наявність археологічних пам'ятників вже відзначених у Богодухівському районі, а також, якщо пощастить, будуть знайдені й невідомі. Будуть продовжені розкопки на селищі черняхівського часу Лозова-II, й можливо на якійсь іншій пам'ятці.

Як бачимо, використання археологічних матеріалів дає широкі можливості в пізнанні школярами історії свого краю, розвитку їх творчих здібностей, поглибленні інтересу до знань. Тому спільна робота між історичним факультетом ХНУ і Богодухівським РНВК заслуговує на продовження і розширення, а її досвід може бути використаний для співробітництва з іншими школами області.